

KATARZYNA WĘGOROWSKA*

ORCID 0000-0001-5851-706X

Uniwersytet Zielonogórski

WĄTKI EKOLOGICZNE ZWERBALIZOWANE W ALBUMIE PRZYRODNICZYM NINY GRZELAK POZNAJEMY LAS

Rodzicom

Gdy pochylamy się nad etymologią rzeczownika-terminu ekologia, to w ustaleniach o jego językowej genezie odnajdujemy pozytywnie nacechowane wykładniki związane z nazwami dom, życie, miejsce życia, opowieść, środowisko rodzinne.

Prawidłowość tę potwierdzają ustalenia biologiczne, jak: „greckie słowo *oikos* znaczy «dom» lub «miejsce życia», a ekologia – *oikos logos* dosłownie oznacza naukę o organizmach «w ich domu», «w ich rodzinnym środowisku»¹; refleksje encyklopedyczne typu: „ekologia [gr.], *biol.* nauka zajmująca się relacjami między żywymi organizmami a ich środowiskiem życia z uwzględnieniem wzajemnych stosunków między tymi organizmami”² oraz definicje językoznaw-

---

* Dr hab. KATARZYNA WĘGOROWSKA, prof. ucz. – choszcznianka, lingwokulturolog, miłośniczka polszczyzny, sztuki, kultury tradycyjnej, kierownik Pracowni Języka i Kultury Ludowej Uniwersytetu Zielonogórskiego, laureatka wyróżnienia „Dęby Powiatu Choszczeńskiego” w kategorii Osobowość Powiatu Choszczeńskiego. Zainteresowania naukowe koncentruje wokół polszczyzny i kultury Kresów Północno-Wschodnich, stworzonej przez siebie lit(h)olingwistyki – a w jej obrębie ambronimii, gemmonimii, gliptonimii, tezauronimii – oraz konch(i)olingwistyki. Obecnie bada językowe wyróżniki prawdziwej i sztucznej biżuterii.

¹ C.A. Ville, *Biologia*, Warszawa 1978, s. 1032.

² *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 2, Warszawa 1995, s. 211.

czo-leksykograficzne, z których wynika, że ekologia to: 1. „dziedzina biologii badająca organizmy w ich środowiskach, populacje zwierzęce i roślinne oraz różnego typu zespoły organizmów, ich strukturę, funkcjonowanie, zmienność i wzajemne zależności”, 2. „działania propagujące ochronę środowiska, odbudowę zniszczonego przez człowieka krajobrazu naturalnego oraz styl życia zgodny z naturą; ekogizm” <od gr. *oikos* „dom, domostwo”, tu zamiast „środowisko”>³, 3. „nauka badająca zależności między roślinami, zwierzętami i ludźmi a ich środowiskiem oraz równowagę zachodzącą w tym środowisku; ekologia jakiegoś miejsca to zależności zachodzące w nim między organizmami żywymi a ich środowiskiem”⁴.

Na podstawie historii owego terminu wiadomo natomiast, że po raz pierwszy w 1869 r. zaproponował go niemiecki biolog Ernst Haeckel, „jednak liczne koncepcje ekologiczne powstały już sto i więcej lat wcześniej”⁵.

Jeden z najwybitniejszych biologów minionego wieku, autor słynnego, cytowanego już powyżej, systematycznie wznawianego opracowania *Biologia* (1978), propagator ekologii – Claude A. Ville w profesjonalny sposób wyjaśnia, że

ekologia zajmuje się biologią całych grup organizmów i powiazaniami tych grup ze środowiskiem. [...] Ekologia jest nauką o współzależnościach zachodzących między żywymi organizmami a otaczającym je fizycznym i biologicznym środowiskiem. [...] Badanie współzależności pomiędzy żywymi organizmami a fizycznymi i biotycznymi czynnikami środowiska to specyfika ekologii. [...] Ekologia jest nauką, której przedmiotem badań są wzajemne stosunki pomiędzy daną grupą organizmów a środowiskiem, przy czym to ostatnie obejmuje zarówno czynniki fizyczne, jak i inne żywe organizmy, które mogą dostarczać badanej grupie organizmów pokarmu, służyć jako ochrona, współzawodniczyć z nimi lub też niszczyć je. Nauka ta stara się wyjaśnić takie zagadnienia, jak np. dlaczego naturalne biocenozy są złożone

³ *Wielki słownik wyrazów obcych PWN*, red. M. Bańko, Warszawa 2005, s. 320.

⁴ *Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, t. 1, Warszawa 2000, s. 369.

⁵ C.A. Ville, *Biologia*, s. 1032.

z takich a nie innych organizmów; w jaki sposób zachodzi wzajemne oddziaływanie między tymi różnymi organizmami i między nimi a środowiskiem; w jaki sposób człowiek może sprawować kontrolę nad tymi naturalnymi biocenozami i zachowywać je⁶.

Najnowsze ustalenia ekologiczne dowodzą natomiast, że związana z nimi tematyka funkcjonuje we współczesnym świecie „w obrębie najróżniejszych badań z zakresu niemal wszystkich dziedzin nauki”⁷, również w obrębie językoznawstwa.

Na współistnienie naukowej relacji ekologia–językoznawstwo wpływa z pewnością fakt, że ów interdyscyplinarny związek „działa w dwie strony, tzn. atrakcyjna intelektualnie jest nie tylko metafora ekologii w badaniach nad językiem, ale także próba aplikowania osiągnięć współczesnego językoznawstwa do rozpoznania relacji człowieka ze środowiskiem naturalnym i ukształtowanego w języku (dyskursie) obrazu świata przyrody w rzeczywistości społecznej”⁸.

Język bowiem jako fenomen społeczny nie funkcjonuje bez odniesienia do konkretnej, również ekologicznej, rzeczywistości⁹.

Dorobek ekologii lingwistycznej pokazuje [natomiast – K.W.], że na związki języka z ekologią, na sposoby wyrażania świata przyrody i jego relacji z człowiekiem w języku można patrzeć z różnych punktów widzenia, a wejście pojęcia ekologia do debaty publicznej całkowicie zmienia jego charakterystykę stylistyczno-funkcjonalną, tzn. jawi się w niej już nie jako termin naukowy, ale pojemny i otwarty na nowe kolokacje wyraz współnoodmianowy, którego znaczenie uzależnione jest w dużym stopniu od kontekstu użycia¹⁰.

---

⁶ Tamże, s. 18, 1032–1033.

⁷ B. Grochola, *Ekologia jako wartość – językowe środki wartościujące w wybranych artykułach w czasopiśmie „Victor Junior”*, „Filologia Polska. Roczniki Naukowe Uniwersytetu Zielonogórskiego” 2021, nr 7, s. 143.

⁸ M. Steciąg, *Dyskurs ekologiczny w debacie publicznej*, Zielona Góra 2012, s. 42.

⁹ Zob. tamże, s. 5.

¹⁰ Tamże, s. 42, 96.

Pojęcie ekologii, w tym ekologii lingwistycznej (ekolingwistyki), łączy się z kolei z wymienianym powyżej dyskursem ekologicznym definiowanym jako

wszelkie mówienie o ekologii, w którym publicznie jest wytwarzana społeczna reprezentacja świata przyrody oraz określana relacja człowieka do środowiska naturalnego i jego problemów. [...] Informowanie, obrazowanie i promowanie treści ekologicznych koncentrujących się na rozpatrywaniu schematów kulturowo-komunikacyjnych oraz realizowanych w nich praktyk dyskursywnych, z których pomocą organizowana i scalana jest wiedza o problemach środowiskowych¹¹.

O powinnościach człowieka względem otaczającego go środowiska przypominają natomiast nacechowane antropocentrycznością i ponadczasowością zasady ekologii, z których wynika, m.in. że:

1. Człowiek musi nauczyć się tak żyć na tej planecie, aby nie zmieniać fizycznego i biotycznego środowiska swego życia w sposób zagrażający jego własnemu istnieniu i pozostałych gatunków roślin i zwierząt;
2. Człowiek powinien znać zasady ekologii i stosować się do nich, by zdawać sobie sprawę ze skutków zanieczyszczenia środowiska i zmniejszać je lub całkowicie zlikwidować;
3. Człowiek, stosując zasady ekologii w kształtowaniu swojego środowiska, musi uświadamiać sobie w pełni „obraz” cyrkulacji wody, cykli pokarmowych, produktywności, łańcuchów pokarmowych, globalnego zniszczenia i pokrewnych zagadnień;
4. Dla wykorzystania wiedzy ekologicznej

---

¹¹ Tamże, s. 6, 15. Magdalena Steciąg dopowiada, że „zainteresowanie dyskursem ekologicznym wynika z kilku przesłanek sformułowanych w obrębie ekolingwistyki i przekonujących o potrzebie podjęcia badań nad językiem używanym w dyskusji o środowisku naturalnym. Jedna z nich dotyczy wzajemnej relacji między językiem a rzeczywistością społeczną. Ekolingwiści inspirowani osiągnięciami antropo-, psycho- i socjolingwistyki podkreślają, że język w komunikacji nie tylko tę rzeczywistość odzwierciedla, ale także wpływa na jej kształt, co oznacza, że ma on moc tworzenia różnych obrazów (w różnych dyskursach), ponieważ znaczenia językowe rodzą się w wyniku włączenia użytkowników w konkretny wspólny kontekst sytuacyjny i są kształtowane przez ich oczekiwania i rozumienie świata” (s. 16).

ku pożytkowi przyszłych pokoleń ludzkości bardzo ważne jest zrozumienie racjonalnej ochrony naturalnych zasobów. Ochrona nie oznacza po prostu gromadzenia zasobów, tzn. nieużywania w ogóle zasobów naturalnych, ani nie oznacza prostego racjonowania tych zasobów, aby część ich pozostawić na przyszłość. Prawdziwa ochrona jest równoznaczna z wykorzystaniem wiedzy ekologicznej dla gospodarowania naszymi ekosystemami tak, aby zachować równowagę między zbiorami a odnową i zapewnić ciągłe plony pożytecznych roślin, zwierząt czy innych dóbr. Ponadto proces ten powinien zagwarantować zachowanie środowiska o wysokiej jakości, które ma walory estetyczne, rekreacyjne i produkcyjne¹².

W ów ekologiczny dyskurs i związane z nim zasady ekologii wpisuje się inspiracja niniejszych rozważań – albumowa ekolektura Niny Grzelak *Poznajemy las* z 2022 r.

Celem niniejszego artykułu jest omówienie wybranych sposobów prezentacji tematyki ekologicznej w opracowaniu, które ze względu na swój edytorski charakter pełni kilka istotnych funkcji: 1) poznawczo-pragmatyczną w zakresie rozpowszechniania, uprzystępniania, doskonalenia i wyjaśniania wiedzy; 2) edukacyjno-światopoglądową oraz 3) edukacyjno-estetyczną – wyrabiającą w czytelniku poczucie piękna, kształcącą jego wrażliwość plastyczną i artystyczną¹³.

Przedmiotem rozważań są natomiast werbalne treści – dopełniające niezwykle piękne i starannie dobrane, stanowiące główny element albumu, teksty wizualne (fotografie oraz rysunki).

Przyjęta metoda badawcza opiera się na „profilowanej ekologicznie” interpretacji wybranych elementów książki, której funkcja wychowawcza zasadza się m.in. na tym, że jednym z istotnych wyzwań współczesności jest „ukształtowanie populacji pokolenia proekologicznego”, gdyż, jak słusznie zauważa Anna Strumińska-Doktór:

Dylematem obecnego wychowania jest konieczność ukształtowania takiego poczucia odpowiedzialności za świat, aby działania podejmowane zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym były ściśle

¹² C.A. Ville, *Biologia*, s. 165, 1032, 1093, 1094.

¹³ Zob. *O Książce. Encyklopedia*, Wrocław 1987.

kontrolowane i nie wpływały negatywnie na środowisko oraz na człowieka. Efektywne poczucie odpowiedzialności powinno wskazywać proekologiczne zachowania pozwalające chronić środowisko i pozostawić je w zadowolającym stanie następnym pokoleniom¹⁴.

Ponieważ opracowanie Grzelak, podobnie jak inne albumy przyrodnicze¹⁵, utrwała pewne stereotypy myślowe i opinie o zjawiskach ekologicznych, a przez to przyczynia się do kształtowania świadomości ekologicznej jego czytelników, warto pochylić się nad sposobami obrazowania przyrody scharakteryzowanej na współtworzących go 32 wizualno-werbalnych stronach¹⁶.

Wpisany weń dyskurs ekologiczny jest bowiem „nie tylko źródłem nowych idei i koncepcji, pojęć i terminów, ale także kształtuje się w jego obrębie «nowy język» służący adekwatnemu wyrażaniu problemów ekologicznych i relacji współbycia człowieka ze środowiskiem przyrodniczym”¹⁷.

O tym, że lokalny (rodzimy, polski) dyskurs ekologiczny interpretowanego albumu *Poznajemy las* łączy się zarówno z tematami dotyczącymi przyrody jako takiej, jak i z ochroną środowiska oraz propagowaniem działań proekologicznych, przekonują m.in. tytuły poszczególnych rozdziałów książki, jak: „Od nasiona do

---

¹⁴ A. Strumińska-Doktor, *Dylematy wychowania XXI wieku a rozwój zrównoważony*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 2008, nr 6, s. 359.

¹⁵ Zob. K. Węgorowska, *Piękno polskiej przyrody utrwalone w werbalno-artystycznym tekście kultury Pawła Fabijańskiego „30 najdzikszych miejsc w Polsce (refleksje lingwistyczno-kulturologiczne)”*, w: *Język nasz ojczysty – prawda, dobro, piękno*, red. B. Taras, M. Krauz, W. Kochmańska, Rzeszów 2020, s. 159–172.

¹⁶ Zdaniem Agnieszki Kwiatek i Mai Skiby „system wartości, oceny, przyjmowane normy prowadzą do kształtowania się nie tylko indywidualnej wiedzy na temat otaczającego nas świata przyrody, ale także określonego stosunku do niej, zachowań, postaw. Z tego też względu ogromną rolę odgrywa kształtowanie wiedzy ekologicznej poszczególnych jednostek szczególnie od najmłodszych lat” (A. Kwiatek, M. Skiba, *Świadomość ekologiczna młodych ludzi*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie” 2017, nr 28, t. 2, s. 127).

¹⁷ L.W. Zacher, *Wymiary dyskursu ekologicznego – przegląd problemów i wybranej literatury*, „Problemy Ekorozwoju” 2011, nr 2, s. 84.

drzewa” (s. 4)¹⁸, „Budowa i rodzaje liścia” (s. 5), „Gatunki drzew liściastych” (s. 6), „Gatunki drzew iglastych” (s. 9), „Piętra lasu” (s. 11), „Martwe drzewo” (s. 12), „Zastosowanie drewna” (s. 14), „Tropy” (s. 16), „Muzyka lasu” (s. 18), „Wiosna w lesie” (s. 20), „Lato w lesie” (s. 22), „Jesień w lesie” (s. 24), „Zima w lesie” (s. 26), „Zimowa pomoc dla zwierząt” (s. 28), „Poradnik leśnego wędrowca” (s. 30), „Śmieci” (s. 31).

Dyskurs ten reprezentują także uwagi m.in. o:

– ekosystemie – „naturalnej jednostce składającej się z elementów żywych i martwych; w wyniku wzajemnego oddziaływania tych elementów powstaje ustabilizowany układ, w którym odbywa się krążenie materii pomiędzy częściami żywą i martwą (obszar lasu, akwarium)”¹⁹, np:

Las powstaje i rozwija się w wyniku długotrwałego procesu. Idąc na spacer do lasu, przeprowadź doświadczenie. Spójrz pod nogi, następnie prosto przed siebie, a na koniec zadrzyj wysoko głowę. Nie jest to jednorodny obrazek, prawda? Dzieje się tak, ponieważ las ma budowę warstwową. U dołu widzisz glebę wraz ze ściółką. To tam leżą suche liście i drobne gałązki. Swoje mieszkanie mają tu bakterie, owady oraz ślimaki. Nieco wyżej wyróżniamy warstwę runa leśnego. Rosną tu mchy, porosty, paprotniki, także popularne jagody (borówki) czy grzyby. Runo zamieszkują liczne ssaki leśne. Kolejne piętro, czyli podszyt, należy do krzewów i młodych drzew. Ponad głowami rozpościera się warstwa drzew, która jest domem dla wielu ptaków leśnych. W koronach drzew zatrzymuje się większość wody i promieniowania słonecznego, dlatego latem w lesie jest chłodniej i ciemniej niż na otwartych przestrzeniach (s. 11).

– habitacie, czyli siedlisku organizmu – miejscu, w którym ten organizm żyje, określonej przestrzeni fizycznej, obejmującej określoną część powierzchni ziemi. „Siedlisko może być tak małe, jak spodnia strona spróchniałego pnia drzewa”²⁰, co potwierdza opis:

¹⁸ Przykłady zaczerpnięto z albumu N. Grzelak *Poznajemy las* (2022). W nawiasie podano numery stron.

¹⁹ C.A. Ville, *Biologia*, s. 178.

²⁰ Tamże, s. 180.

Nawet najpotężniejsze drzewo umrze śmiercią naturalną. Wpłyną na to przede wszystkim grzyby pasożytnicze, które stopniowo niszczą wnętrze pnia. Osłabione drzewo traci wówczas właściwości podporowe i przewraca się. W lesie potrzebne są też martwe drzewa, dadzą one życie innym organizmom, np. grzybom i owadom. Przewrócony pień zapewnia pokarm oraz daje schronienie drobnym zwierzętom. Będąc w lesie, koniecznie zajrzyj pod korę martwego drzewa, a przekonasz się, że wciąż tętni życiem. Na pniu chętnie wygrzewają się ropuchy czy padalce. Martwe drzewo bardzo szybko pokrywa się różnymi roślinami zielonymi – mchami, porostami oraz siewkami rosnących obok drzew. Dla huby martwe drewno stanowi źródło pokarmu. To prawdziwa spiżarnia dla różnych ptaków – dzięciołów, sikor, kowalików. Powalony pień to dla kuny nie tylko miejsce odpoczynku, ale także teren polowań. Wiewiórki magazynują tu swoje zapasy jedzenia na zimę. Popielica wykorzystuje pień jako miejsce zimowania. Próchniejący pień spowalnia odpływ wody, gromadząc jej zapas na czas suszy (s. 12–13).

– pragmatycznym zastosowaniu drewna, jak:

Las możemy nazwać fabryką drewna, która w dodatku jest bardzo przyjazna dla środowiska. W takiej fabryce trudnymi procesami steruje sama natura. Drzewo rodzi się i rośnie, pobierając wodę, składniki mineralne, energię słoneczną oraz dwutlenek węgla. Kiedy osiągnie odpowiedni wiek, zostaje wycięte, aby zrobić miejsce na nowe. Drewno jest odnawialnym surowcem naturalnym. Oznacza to, że przy właściwym pozyskaniu jego zapasy nigdy się nie skończą, w przeciwieństwie do zapasów węgla, ropy czy gazu. Od pradziejów drewno było bardzo ważnym surowcem dla człowieka. Dziś wykorzystywane jest aż na 30 tysięcy sposobów! Od ołówka po panele podłogowe, od wykałaczki po drzwi – stosowane jest do przeróżnych rzeczy codziennego użytku. Do produkcji instrumentów muzycznych często wykorzystuje się drewno świerka ze względu na jego doskonałe właściwości akustyczne. Topola, osika – zapalki, brzoza brodawkowata – papier do książek, dąb szypułkowy – meble, grab pospolity – narzędzia ogrodnicze (s. 14–15).

– walorach akustycznych lasu:

Ptaki ożywiają las przez cały rok. Zachwycają nas nie tylko niepowtarzalną muzyką, ale również swą ruchliwością i bogactwem barw. Ich śpiew najintensywniej słychać o określonych porach dnia. Latem, kiedy dni są najdłuższe, najgłośniejsze dźwięki możesz usłyszeć już o brzasku. To właśnie stąd wzięło się określenie „ptasi budzik”. Wczesnym popołudniem śpiew słabnie, jednak ponownie wzrasta się późnym popołudniem lub wieczorem. Umieszczone poniżej zegary wskazują pory, w jakich ptaki rozpoczynają swój koncert: drozd śpiewak – 3.00, rudzik – 3.10, kos – 3.15, strzyżyk – 3.15, świergotek – 3.20, kukułka – 3.30, bogatka 3.40, pierwiosnek 3.50, zięba – 4.00, wilga– 4.20, szpak – 4.40 (s. 18–19).

– proekologicznych działaniach zimą, np:

Dla mieszkańców lasu najtrudniejszym czasem jest zima, ponieważ właśnie wtedy zapasy bazy pokarmowej są ubogie. Dokarmianie zwierząt to bardzo ważna i odpowiedzialna czynność, w której możesz pomóc. Podejmując się tego zadania, musisz pamiętać, że niezwykle istotne jest, aby zostawiać pokarm regularnie w tym samym miejscu, lecz dopiero po uzgodnieniu z leśniczym lub myśliwym. Zwierzęta można wspomagać tylko w czasie długiej i surowej zimy. Jeżeli będziesz robić to w innych porach roku, nie nauczą się samodzielności i prawdopodobnie nie przetrwają w trudnych warunkach bez pomocy człowieka. Będąc w lesie, rozejrzyj się w poszukiwaniu paśników. Korzystają z nich przede wszystkim zwierzęta kopytne, np. sarny, żubry, jelenie czy dziki. Oprócz siana i traw w paśnikach umieszcza się pędy drzew i krzewów liściastych. Tuż obok wysypuje się zboże, ziemniaki, buraki czy jabłka. Ważną rolę w odżywianiu zwierzyny pełnią składniki mineralne zawarte w soli. Dlatego w pobliżu paśników zazwyczaj ustawiane są lizaki. Ich zasadniczym elementem jest bryła soli kamiennej. Musisz zwrócić także uwagę na rodzaj pokarmu. Podawanie niewłaściwej lub nieświeżej karmy może oznaczać dla zwierząt chorobę, a nawet śmierć. Ptaki powinniśmy dokarmiać świeżą i niesoloną karmą. Częstym błędem jest podawanie im dużych ilości chleba, który może wywołać groźną chorobę układu pokarmowego – kwaśnicę. Karma powinna jak najbardziej przypominać ich naturalny pokarm. Najlepiej sprawdza się: słonecznik,

słonina, drobna kasza czy pestki dyni. W pobliżu karmnika dobrze jest ustawić poidło z wodą (s. 28–29).

– proekologicznej etykietce:

Pamiętaj, że w lesie jesteś gościem. Szanuj go i przestrzegaj następujących zasad: 1. Zachowaj w lesie ciszę. 2. Chroń rośliny, a szczególnie ich rzadkie odmiany. 3. Nie niszczy grzybów, nawet trujących. 4. Poruszaj się tylko po wyznaczonych ścieżkach. 5. Utrzymuj w lesie porządek. Wszystko, co przyniosłeś, zabierz ze sobą. 6. Pilnuj swojego psa, aby nie płoszył zwierząt. 7. Szanuj nory, gniazda, mrowiska – to domy mieszkańców lasu. 8. Ogniska rozpalaj po uzgodnieniu z leśnikiem i tylko w miejscach specjalnie do tego wyznaczonych (s. 30).

– niepotrzebnym zaśmiecaniu leśnej przestrzeni, jak:

Las jest jednym z najcenniejszych skarbów człowieka. Jednak nie wszyscy o tym pamiętają. Ludzie bezmyślnie pozbywają się wielu rzeczy, przez co w błyskawicznym tempie powiększa się góra śmieci. Tymczasem wiele z nich to surowce wtórne, które możemy przetworzyć, a nawet ponownie wykorzystać. I Ty możesz w tym pomóc, segregując odpady. Papierek po cukierkach rozpada się aż pięćset lat. Zebranie 1 tony makulatury zapobiega wycięciu 17 drzew. Przeciętny Polak produkuje rocznie około 320 kg śmieci. Dziewięć na dziesięć pożarów spowodowanych jest przez człowieka. Pozostawiony niedopałek, grill wśród drzew czy wypalanie traw stwarza wielkie ryzyko pożaru w lesie (s. 31).

Wartym refleksji ekodyskursywnym zabiegiem jest też antropomorfizacja opisywanych zwierząt, które w przystępny sposób dokonują autoprezentacji, a użyta przez nie pierwszoplanowa i pierwszoosobowa narracja służy skróceniu dystansu między nimi a czytającym o nich człowiekiem²¹, np:

---

²¹ Zdaniem Magdaleny Steciąg „w dyskursie publicznym, a także w codziennej komunikacji upowszechnia się mówienie o zwierzętach i roślinach jako ludziach, a w ich opisach uwzględnia się całe schematy kompozycyjne zarezerwowane dotąd dla człowieka” (M. Steciąg, *Dyskurs ekologiczny*, s. 322).

Sarna: Bardzo lubię lasy liściaste i mieszane. Dobrze czuje się wśród zarośli, a także na otwartych terenach, takich jak łąki. Z wielką przyjemnością przegryzam trawę, zioła, młode pędy krzewów i owoce leśne. Moja rodzina to: samiec – kozioł, samica – koza, młode – koźlą. [...] *Jeleń*: Wybieram większe kompleksy leśne. Zasadlam zarówno lasy liściaste, jak i bory iglaste. Zjadam tylko rośliny – trawy, zioła, pędy drzew i krzewów oraz owoce leśne. Moja rodzina to: samiec – byk, samica – łania, młode – cielę. [...] *Łoś*: Zamieszkuję podmokłe lub wilgotne lasy, a najbardziej lubię bory bagienne. W moim jądłospisie znajdują się: liście, kora drzew, pędy i owoce krzewów, a nawet niektóre rośliny podwodne. Moja rodzina to: samiec – byk, samica – kłępa, młode – łoszak. [...] *Zajac*: Najlepiej czuję się na terenach polnych, ale pojawia się także w lasach. Chętnie zjadam się trawą, roślinami uprawnymi czy korą drzew. Moja rodzina to: samiec – kot, samica – kozica, młode – koźlą. [...] *Lis*: Najczęściej wybieram małe lasy pomiędzy polami. Jestem wszystkożerny, jednak najbardziej smakuje mi pokarm mięsny. Moja rodzina to: samiec – pies, samica – liszka, młode – lisię. [...] *Dzik*: Preferuję tereny podmokłe, ale występuję we wszystkich typach lasu. Choć moją ulubioną potrawą są żołądździe, to zjadam także robaki, larwy, nasiona zbóż i ziemniaki. Moja rodzina to: samiec – odyniec, samica – locha, młode – warchlak. [...] *Borsuk*: Nory wygrzebuje na stokach w lasach mieszanych. Nie jestem wybredny, zjadam wszystko (owady, gryznie, kłaczka, bulwy). Moja rodzina to: samiec – pies, samica – borsuczycza, młode – borsuczę. [...] *Wilk*: Na swoje mieszkanie wybieram większe kompleksy leśne, zawsze w pobliżu wody. Smakuję wyłącznie w pokarmie mięsnym. Moja rodzina to: samiec – basior, samica – wadera młode – szczeniak (s. 16).

Istotnymi elementami owego dyskursu są też umiejętnie wkomponowane w główne treści albumu przyrodnicze dygresje – biologiczne ciekawostki typu:

Wiek ściętego drzewa łatwo policzyć po słojach, czyli przyrostach rocznych. Drzewa występujące w Polsce przrastają każdego roku o dwa słoje: słoje jasny rośnie wiosną, a słoje ciemny na koniec lata. W ten sposób suma par słoików (jasnego i ciemnego) wskazuje liczbę lat. [...] Rude mrówki (rudnice) to niezwykle pożyteczne zwierzęta.

Swoje ogromne kopce budują z igieł i gałązek. Taki kopiec potrafi osiągnąć wysokość nawet 150 cm. Mrówki są prawdziwymi sprzymierzeńcami lasu. Mieszkańcy jednego dużego mrowiska potrafią zniszczyć około 10 milionów owadów roślinożernych. Poza tym rozsiewają nasiona, spulchniają i przewietrzają glebę. Grab jest najtwardszym ze wszystkich polskich drzew. Stąd jego drewno zyskało miano „żelaznego”. [...] Dlaczego brzoza ma białą korę? Biały kolor nadaje korze zawarta w niej betulina, która ma zadanie zabezpieczać drzewo przed silnym promieniowaniem słonecznym. Betulinę wykorzystuje się również do produkcji kosmetyków, dzięki jej właściwościom przeciwnowotworowym i wzmacniającym. Kora brzozy świetnie nadaje się także do pisania listów. [...] Sarny to bardzo czujne zwierzęta. Tylna część ich sukni – ta biała plama – nazywana jest lustrem. Jeśli sarna jest spokojna, lustro jest mało widoczne. Jednak wystarczy moment zaniepokojenia i sierść „staje jej dęba”. Inne sarny zostają w ten sposób ostrzeżone i mają się na baczności. [...] Wilki żyją i polują w stadach składających się z około dziesięciu osobników. Życie w grupie ma wiele plusów. Pozwala na prowadzenie wspólnych polowań, podział opieki nad młodymi oraz obronę przed atakami obcych wilków. Każde stado broni swojego terytorium, gdyż ono zapewnia mu pożywienie. Aby ostrzec inne wilki przed wejściem na teren watahy, granice terytorium znaczone są moczem. [...] Atakujący bielik działa z ogromną siłą. Dzięki temu jest w stanie upolować nie tylko zająca czy czapłę, ale młodą sarnę czy warchlaka. [...] Aby uchronić się przed bardzo niskimi temperaturami w zimie, niektóre ssaki zapadają w sen zimowy. Jesienią gromadzą w ciele zapasy tłuszczu, który wystarcza im do wiosny. Potem powoli obniżają tętno i liczbę oddechów, a także do minimum ograniczają inne funkcje życiowe (s. 4, 11, 15–17, 28).

Dyskurs ten ubogacają ponadto świadectwa językowe oddziałujące na niektóre ludzkie zmysły, jak:

– wzrok: „Jesienią polskie lasy są bajecznie kolorowe. Żółte, czerwone, brązowe liście budzą w nas prawdziwy zachwyt. Błyszczące kapelusze podgrzybków kryją się w zielonych poduchach mchów”, „sosna to drzewo zimozielone”, „wiecznie zielone liście drzew iglastych”, „zielone mchy”, „młoda zieleń w lesie”, „modrzew jesienią przebarwia się na żółto”, „biała kora brzozy”, „bogactwo barw

ptaków”, „kamouflująca barwa piór puchacza”, „charakterystyczna czarna przepaska kowalika”, „dywan kwiatów” (s. 9, 10, 15, 18–20, 24);

– słuch: „śpiew ptaków”, „puchacz pohukuje”, „dzięcioł rytmicznie bębni swoim dziobem”, „śpiew zięby” (s. 18–21);

– węch: „Wiosenny las odurza nas intensywnym zapachem konwalii majowych” (s. 21);

– dotyk: „Świerk pospolity ma znacznie krótsze igły niż sosna, za to bardziej nastroszone, sztywne i kłujące”, „Igły jodły pospolitej są bardziej płaskie i giętkie”, „Igły modrzewia europejskiego są miękkie, delikatne, przez co niekłujące w dotyku” (s. 9–10).

Z dotychczasowych rozważań, świadomie inkrustowanych licznymi przykładami-ekscerptami, wynika, że słowa oraz kompozycje słów dopełniające albumowe zdjęcia i rysunki stanowią językowe komponenty, za pomocą których propagowane są rodzime zachowania ekologiczne. Przywoływane w niniejszym szkicu środki językowe służą bowiem kształtowaniu postaw ekologicznych.

Formy zaimków i czasowników utrwalone w tytule książki *Poznajemy las*, jak również w jej wstępie:

Las to tajemnicze i magiczne miejsce, pełne niespodzianek i przygód, dlatego chcemy zabrać Cię w podróż po jego zakamarkach. Mamy nadzieję, że ta wędrowka dostarczy Ci wielu możliwości obserwacji lasu oraz życia jego mieszkańców. Książka, którą trzymasz teraz w rękach, pomoże utrwalić zdobytą wiedzę. Dzięki lekturze poznasz niezbędne informacje dotyczące królestwa roślin i zwierząt. Dowiesz się między innymi: który ptak jest najinteligentniejszy, kogo nazywamy lekarzem drzew, jak nazywa się mąż sarny, a także, które drewno nosi miano „żelaznego”. Przystępny język, barwne fotografie oraz wiele ciekawostek dodatkowo zachęcą do lektury każdego Czytelnika. Sięgnij po to wydanie i odkrywaj tajemnice, jakie skrywa przed Tobą las. Teraz, wybierając się na spacer do zielonego królestwa, będziesz nie tylko wiedział, jak poprawnie się w nim zachować, ale przede wszystkim zobaczysz, ile życia i informacji kryje się pod zwykłym liściem (s. 3)

i rozwinięciu:

Świerk pospolity to drzewko, które wszyscy doskonale znamy jako choinkę. [...] Zwierzęta przeważnie wolą pozostać poza zasięgiem wzroku człowieka. Możemy jednak szukać wielu ciekawych znaków, które po sobie pozostawiły. [...] Ptaki ożywiają las przez cały rok. Zachwycają nas nie tylko niepowtarzalną muzyką, ale również ruchliwością i bogactwem barw. [...] Ptaki powinniśmy dokarmiać świeżą i niesoloną karmą. [...] Każdy z nas może zbudować taką budkę lęgową. [...] Tymczasem wiele z nich to surowce wtórne, które możemy przetworzyć, a nawet ponownie wykorzystać (s. 9, 16, 18, 29, 31)

świadczą natomiast o powstaniu pewnej ekologicznej wspólnotowości.

Wykorzystujące tryb rozkazujący, przez co nakłaniające do odpowiedniego działania, werbalne konstrukcje o charakterze perswazyjnym, jak:

Przyjrzyj się dokładnie jego liściom. Pamiętaj, że liście klonu są znacznie większe, a ich brzeg zdobią długie ostre zęby. [...] Gdy będziesz w lesie, uważnie przypatrz się liściom grabu pospolitego i buka. [...] Zwróć też uwagę na liście brzozy brodawkowatej. [...] Spójrz pod nogi, następnie prosto przed siebie, a na koniec zadrzyj wysoko głowę. [...] Pamiętaj, że pod żadnym pozorem nie wolno niszczyć mrowisk. [...] Będąc w lesie, koniecznie zajrzyj pod korę martwego drzewa, a przekonasz się, że wciąż tętni życiem. [...] Jeśli chcesz spróbować prawdziwków, kurek czy rydzów, musisz zdążyć przed pierwszymi przymrozkami. [...] Dokarmianie zwierząt to bardzo ważna i odpowiedzialna czynność, w której możesz pomóc. Podejmując się tego zadania, musisz pamiętać, że niezwykle istotne jest, aby zostawić pokarm regularnie w tym samym miejscu, lecz dopiero po uzgodnieniu z leśniczym lub myśliwym. [...] Będąc w lesie, rozejrzyj się w poszukiwaniu paśników. [...] Musisz zwrócić także uwagę na rodzaj pokarmu. [...] Pamiętaj, że ptakom nie jest potrzebny patyczek zamontowany przy otworze wlotowym budki lęgowej (s. 6, 7, 11, 12, 24, 28, 29),

zasadzające się na trybie warunkowym i trybie oznajmującym perswazyjnie nacechowane wyjaśnienia typu:

Będąc w lesie możesz spotkać trzy rodzime gatunki drzew, które charakteryzują się klapowanymi liśćmi. [...] Częściej spotkasz dąb szypułkowy. Rozpoznasz go po zaokrąglonych, niesymetrycznych liściach. Brzozę brodawkowatą bezbłędnie rozpoznasz po kolorze kory. [...] W naszych lasach spotkać można cztery gatunki drzew należące do rodziny iglastych. [...] Jeśli dobrze przyjrzyś się igłom sosny, zauważysz, że z pędu wyrastają dwie igły. [...] Teraz bez problemu dowiesz się, do kogo należą te tajemnicze ślady. [...] Na śniegu możesz wypatrzyć ślady całodniowych wypraw tych zwierząt, które nie udały się na zimowy odpoczynek (s. 6, 7, 9, 16, 26),

a także tryb rozkazujący, nacechowanych perswazyjnie czasowników i czasownikowych konstrukcji współtworzących zasady zwerbalizowane w *Poradniku leśnego wędrowca*, typu: „pamiętaj”, „zachowaj”, „chron”, „nie niszczyć”, „poruszaj się tylko”, „utrzymuj”, „pilnuj”, „szanuj”, „rozpalaj po uzgodnieniu” (s. 30), bezpośrednie wyjaśnienia, jak: „owoce, czyli żołądź” (s. 4); „scypuł, czyli delikatna, pokryta sierścią warstwa, chroniąca rosnące poroże samca sarny” (s. 23); „bukowisko łośi i rykowisko jeleni – czyli ich okresy godowe” (s. 25) oraz liczne zdania i konstrukcje o zabarwieniu wartościującym, jak:

Jesiony to jedne z najwyższych drzew rosnących w Polsce. [...] Drzewa iglaste charakteryzują się niedużymi wiecznie zielonymi liśćmi. [...] Sosna jest królową polskich lasów. [...] Rude mrówki leśne (rudnice) to niezwykle pożyteczne zwierzęta. [...] Mrówki są prawdziwymi sprzymierzeńcami lasu. [...] Najpotężniejsze drzewo. [...] Osłabione drzewo. [...] Martwe drzewo to prawdziwa spiżarnia dla różnych ptaków. [...] Drewno świerka ma doskonałe właściwości akustyczne. [...] Drewno to bardzo ważny surowiec. [...] Grab to najtwardsze ze wszystkich polskich drzew. [...] Ptaki zachwycają nas nie tylko niepowtarzalną muzyką, ale również swą ruchliwością i bogactwem barw. [...] Puchacz to największa z sów świata. Ma bardzo dobry słuch. Jest doskonałym łowcą. [...] Dzięcioł to wyjątkowy lekarz drzew. [...] Kowalik jest na tyle mały, że mieści się w dłoni. [...] Najbardziej inteligentnym ptakiem na świecie jest kruk. [...] Najważniejszym zadaniem leśników jest wiosną sadzenie nowego lasu. [...] Śpiew zięby jest jednym z najpopularniejszych głosów wiosennego lasu. [...]

Młoda zieleń w lesie zachwyca świeżością i różnorodnością. [...] Lato to najlepsza pora. [...] Roje owadów są szczególnie dokuczliwe wieczorami. [...] Szerzenie są najbardziej aktywne późnym latem. [...] Najbardziej odporne na suszę są sosny. [...] Rozpoczął się prawdziwy raj dla grzybiarzy. [...] We wrześniu w lasach królują piękne wrzosy. [...] Chrapliwe ryki jeleni to niesamowite zjawisko, które warto dyskretnie podejrzeć. [...] Doskonale prezentują się gil i jemioluszką. [...] Młodniki i dobrze podszyte bory to najlepsze schronienie. [...] Bardzo mroźne i śnieżne zimy. [...] Trudne zimowe warunki (s. 8, 9, 11, 12, 14, 18–27)

wpływają z kolei na ekoedukacyjną postawę czytelnika albumu, przekonując go do poszanowania polskiej przyrody²².

Warto też zauważyć, że oprócz leksemu „środowisko”, uznawanego za jeden „z najważniejszych wyrazów tematycznych w dyskursie ekologicznym”²³, istotnymi w charakteryzowanym tu opracowaniu i wpisującymi się w konkretne grupy tematyczne wyrazami, ich kompozycjami, a tym samym biologicznymi nazwami są: „las”, „rośliny”, „zwierzęta”, „gleba ze ściółką”, „bakterie”, „owady”, „ślimaki”, „runo”, „porosty”, „paprotniki”, „jagody”, „borówki”, „grzyby”, „siewki”, „zawilce gajowe”, „konwalie majowe”, „podszyt”, „krzewy”, „młode drzewa”, „jarzębina”, „warstwa drzew”, „drzewo”, „drzewa”, „liście”, „drzewa liściaste”, „buk”, „brzoza brodawkowata”, „dąb bezszypułkowy”, „dąb szypułkowy”, „grab pospolity”, „jesion”, „klon jawor”, „lipa drobnolistna”, „topola osika”, „drzewa iglaste”, „jodła pospolita”, „modrzew europejski”, „sosna”, „świerk pospolity”, „borsuk”, „dzik”, „jeże”, „kuna”, „lis”, „łoś”, „popielica”, „sarna”, „wiewiórka”, „wilk”

²² Według M. Steciąg „budowanie krytycznej świadomości języka jest możliwe wyłącznie przy założeniu, że wybór formy językowej to działanie strategiczne. [...] Odkrycie sygnałów indeksykalnych umożliwia rozpoznanie tożsamości dyskursywnej mówiącego / piszącego i obnaża jego perspektywę w patrzeniu na świat. W ten sposób rodzi się świadomość dyskursywna, czyli zdolność posługiwania się językiem jako wyrazicielem i kreatorem stosunków / nastawień społecznych, umiejętności dostrzegania, tworzenia i rozumienia wypowiedzi o różnym zabarwieniu ideologicznym (intencjonalnym)” (M. Steciąg, *Dyskurs ekologiczny*, s. 58).

²³ M. Steciąg, *Dyskurs ekologiczny*, s. 112.

„zając”, „żubry”, „ptaki”, „ptaki owadożerne”, „ptaki śpiewające”, „bobacian”, „bogotka”, „drozd śpiewak”, „dzięcioły”, „gil”, „jemiołuszka”, „kos”, „kowaliki”, „kruk”, „kukułka”, „pierwiosnek”, „puchacz”, „puszczyk”, „rudzik”, „sikory”, „strzyżyk”, „szpak”, „świergotek”, „wilga”, „zięba”, „żurawie”; „padalce”, „ropuchy”; „owady”, „barczatka sosnowka”, „mrówki”, „mrówki rudnice”, „pająki”, „pszczoły”, „szerzenie”, „trzmiele”, „ważki”.

„Dane językowe”²⁴ współtworzące albumową ekolekturę Niny Grzelak *Poznajemy las* razem z opatrywanymi przez nie, promującymi walory ekologiczne lasu, fotografiami i rysunkami²⁵ dokumentują ponadto pozostałe ponadczasowe zasady ekologii, według których:

- Gospodarka naszymi lasami jest ważnym zagadnieniem ekologii stosowanej.
- Każdy organizm jest przystosowany do określonych czynników środowiskowych, takich jak nasłonecznienie, wilgotność, temperatura, zasolenie, wiatr i inne, podobnie jak i do określonych roślin i zwierząt współżyjących z nim na tym samym obszarze.
- Wszystkie istoty żywe występujące w określonym rejonie pozostają w ścisłej wzajemnej zależności między sobą, jak i równocześnie ze środowiskiem. Zatem poszczególne gatunki roślin i zwierząt nie są rozmieszczone na Ziemi w sposób przypadkowy, lecz wspólnie

---

²⁴ Zdaniem Stanisława Gajdy „lingwistyka była i będzie nauką empiryczną. Nie może istnieć bez danych językowych, ale te dane to nie tylko fakty o charakterze zewnętrznym (materiał językowy), lecz także – jak w lingwistyce kognitywnej – struktury wiedzy. Charakterystyka języka wymaga sięgnięcia do myślenia, odwołania do kontekstu społecznego i kulturowego. I na odwrót – w miarę pełna eksplikacja tych ostatnich nie jest możliwa bez przywołania języka” (S. Gajda, *Język – językoznawstwo – polonistyka*, w: *Polonistyka w przebudowie*, t. 1: *Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja*, red. M. Czermińska, Kraków 2005, s. 34).

²⁵ Według R. Mayenowej „w procesie interpretacji tekstu kultury jako całości konieczne jest pojedyncze rozpatrywanie jego elementów składowych (każdego z osobna). Pozwala to na odczytanie informacji zapisanych nie tylko za pomocą tekstu, ale również informacji niejęzykowych” (R. Mayenowa, *Poetyka teoretyczna. Zagadnienia języka*. Wrocław 2000, s. 159).

z pewnymi czynnikami przyrody nieożywionej tworzą wzajemnie od siebie uzależnione zespoły (asocjacje) producentów, konsumentów i reducentów. Zespoły te można rozpoznać oraz scharakteryzować na podstawie pewnych dominujących członków grupy, którymi są zwykle rośliny, dające zarówno pokarm, jak i ochronę wielu innych form organizmów.

– Wszystkie organizmy, zarówno rośliny, jak i zwierzęta, mają takie same podstawowe potrzeby życiowe.

– Każdy organizm musi zdobywać pokarm jako źródło energii, przestrzeń potrzebną do życia i utrzymać się przy życiu, aby wydać następane pokolenie.

– Każdy organizm musi w najrozmaitszy sposób współdziałać z osobnikami innych gatunków, co zwiększa bądź zmniejsza prawdopodobieństwo jego przeżycia.

– Rośliny i zwierzęta wykształciły ogromną liczbę różnych form, z których każda jest przystosowana do życia w pewnych szczególnych warunkach środowiska. Każda z tych form przystosowała się nie tylko do fizycznych warunków środowiska, ale uzyskała wytrzymałość wahania w określonych granicach wilgotności, wiatru, nasłonecznienia, temperatury, siły ciężenia, lecz także do warunków biotycznych do wszystkich roślin i zwierząt żyjących w tym samym regionie²⁶.

Są też świadectwami tego, że język, w tym polszczyzna, „jest nie tylko wyrazicielem, ale także po części kreatorem rzeczywistości społecznej”²⁷.

Bibliografia

- Gajda S., *Język – językoznawstwo – polonistyka*, w: *Polonistyka w przebudowie*, t. 1: *Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja*, red. M. Czermińska, Kraków 2005.
- Grochola B., *Ekologia jako wartość – językowe środki wartościujące w wybranych artykułach w czasopiśmie „Victor Junior”*, „*Filologia Polska. Roczniki Naukowe Uniwersytetu Zielonogórskiego*” 2021, nr 7.
- Grzelak N., *Poznajemy las*, Bełchatów 2022.
- Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, t. 1, Warszawa 2000.

---

²⁶ Zob. C.A. Ville, *Biologia*, s. 40, 165, 1032, 1096.

²⁷ M. Steciąg, *Dyskurs ekologiczny*, s. 5.

- Kwiatek A., Skiba M., *Świadomość ekologiczna młodych ludzi*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie” 2017, nr 28, t. 2.
- Mayenowa R., *Poetyka teoretyczna. Zagadnienia języka*, Wrocław 2000.
- Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 2, Warszawa 1995.
- O książce. Encyklopedia*, Wrocław 1987.
- Pachocińska E., *Les valeurs écologiques dans les discours portant sur l'environnement*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2022, nr 22.
- Steciąg M., *Dyskurs ekologiczny w debacie publicznej*, Zielona Góra 2012.
- Strumińska-Doktór A., *Dylemat wychowania XXI wieku a rozwój zrównoważony*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 2008, nr 6.
- Ville C.A., *Biologia*, Warszawa 1978.
- Węgorowska K., *Piękno polskiej przyrody utrwalone w werbalno-artystycznym tekście kultury Pawła Fabijańskiego „30 najdzikszych miejsc w Polsce” (refleksje lingwistyczno-kulturologiczne)*, w: *Język nasz ojczysty – prawda, dobro, piękno*, red. B. Taras, M. Krauz, W. Kochmańska, Rzeszów 2020.
- Wielki słownik wyrazów obcych PWN*, red. M. Bańko, Warszawa 2005.
- Zacher L.W., *Wymiary dyskursu ekologicznego – przegląd problemów i wybranej literatury*, „Problemy Ekorozwoju” 2011, nr 2.

Ecological themes verbalised in the nature album by Nina Grzelak *Poznajemy las*

Summary

Ecology, as it is broadly understood, is an integral part of the contemporary life of humankind. Numerous ecology principles stated in various publishing proposals remind us of a human's duties to the environment around them (including the forest). Accordingly, the purpose of this article is to discuss selected ecological themes presented in Nina Grzelak's naturalist album „Poznajemy Las”. The subject of linguocultural considerations, on the other hand, is the verbal content: verbal texts and/or verbal comments complementing the beautiful and carefully selected visual texts; photographs and drawings, which together fit not only into the nowadays fashionable ecological discourse, but also contemporary didactics and, above all, education.

A thorough reading of the excerpted ecological and biological proposal makes the following clearer to understand: the peculiarities of the forest ecosystem; the habitat of the dead forest trees; the acoustic qualities of the forest, and it reminds us, among other things, of the pragmatic use of the forest tree, and pro-ecological human activities in the forest in winter.

All this „linguistic and visual data” make Nina Grzelak’s proposal an unforgettable ecolecture, which while arousing people’s curiosity, and it has an eco-educational purpose.

Słowa kluczowe: ekologia, ekoedukacja, ekolektura, album przyrodniczy, werbalizacja

Key words: ecology, eco-education, ecolecture, nature album, verbalisation